ESTE PERMISĂ APLICAREA FORȚEI LETALE PENTRU PROTECȚIA PROPRIETĂȚII?

Gheorghe RENIȚĂ
Universitatea de Stat din Moldova, Alexei Mateevici 60, Chișinău, Republica Moldova
gheorghe.renita@usm.md
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-2722-009X

Abstract
This article provides an answer to the following question: is the use of lethal force permitted for the protection of property? The analysis is made through the lens of the jurisprudence of the European Court of Human Rights. It is emphasized that the primary duty on the State to secure the right to life entails, in particular, putting in place an appropriate legal and administrative framework defining the limited circumstances in which law enforcement officials may use force and firearms, in the light of the relevant international standards. Therefore, following the study conducted, it is concluded that the answer to the question posed is negative. European Convention of Human Rights does not allow the use of lethal force for the protection of property as such. This view must be valid for all member states of the Council of Europe and not only.

Keywords: *legitimacy, lethal force, proportionality, right to life, right to property.*

JEL Classification: K14, K19

INTRODUCERE

Proprietatea poate fi protejată sau apărată printr-o serie de remedii. Alegerea remediului potrivit trebuie să se facă în funcție de circumstanțele fiecărui caz. Doar oare este permisă aplicarea forței letale pentru protecția proprietății? În cele ce urmează voi încerca să ofer un răspuns la această întrebare, valorificând jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului[38].

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Cazul *Nika v. Albania* pune în discuție problematica aplicării forței letale pentru protecția proprietății[39]. Situația de fapt din acest caz poate fi rezumată după cum urmează.

Reclamanții sunt membri ai familiei (respectiv soția și fiicele) lui AN, care a decedat în urma unei răni prin împușcare la cap, suferită la 21 ianuarie 2011 în timpul unui protest în fața clădirii în care se află biroul Prim-ministrului Albaniei („biroul Prim-ministrului")[40].

Cu câteva zile înainte de protest, Partidul Socialist Albanez, pe atunci principalul partid de opoziție, a anunțat că protestul va avea loc în fața sediului Prim-ministrului, situat pe bulevardul principal din Tirana. La 19 ianuarie 2011, Direcția de Poliție din Tirana i-a scris președintelui Partidului Socialist, informându-l că organizatorul protestului avea obligația de a transmite poliției o notificare scrisă cu privire la protest. Ca răspuns, Partidul Socialist a transmis poliției o notificare în aceeași zi. A doua zi, Direcția de Poliție din Tirana a solicitat mai multe detalii despre organizarea protestului, punctele de adunare ale protestatarilor și itinerariul acestora. Partidul Socialist a furnizat detaliile solicitate în aceeași zi[41].

La 19 ianuarie 2011, comandantul șef al Gărzii Naționale (garda de onoare oficială a statului, însărcinată cu asigurarea protecției înalților funcționari ai statului și a anumitor proprietăți de stat,

[38] Pentru o analiză temeinică referitoare la exigențele aplicării forței letale, a se vedea: Stephen Skinner. *Lethal Force, the Right to Life and the ECHR: Narratives of Death and Democracy*. Oxford: Hart Publishing, 2019. 224 p., ISBN: 9781849464062; Stuart Casey-Maslen and Sean Connolly. *Police Use of Force under International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. 423 p., ISBN: 9781108186575.

[39] Case of *Nika v. Albania*, Application no. 1049/17, Judgment of 14 November 2023. Available online: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-228850 (accessed on 27 November 2025).

[40] *Ibidem*, § 5.

[41] *Ibidem*, § 7.

inclusiv a biroului Prim-ministrului) a ordonat diferitelor unități ale Gărzii Naționale să fie în alertă și să ia măsuri specifice și să pregătească planuri detaliate pentru protejarea biroului Prim-ministrului de orice acte de violență în timpul protestului. Comandanții diferitelor unități ale Gărzii Naționale și-au pregătit planurile respective, care au fost ulterior aprobate de comandantul șef al Gărzii Naționale. În special, comandantul „Unității Speciale" a pregătit un plan care prevedea că: „un grup compus din șase ofițeri va fi în așteptare, gata să deschidă focul în cazul unei încălcări a cordoanelor dintre Unitatea a Doua și Unitatea Specială". În ceea ce privește logistica, planurile Gărzii Naționale prevedeau ca, pe lângă echipamentul de protecție, cum ar fi veste speciale, căști, măști anti-gaz, ofițerii să fie echipați cu puști de asalt, inclusiv muniție oarbă și reală[42].

În mod similar, Poliția din Tirana a pregătit un „plan de măsuri" pentru garantarea ordinii înainte, în timpul și după protestul din 21 ianuarie 2011. Planul respectiv a stabilit detaliile diferitelor sarcini specifice atribuite fiecărei direcții și departamente de poliție în legătură cu protestul; în special, le-a instruit să planifice dinaintea protestului[43].

La 21 ianuarie 2011, protestatarii au început să se adune în jurul orei 11:00 în piața principală a orașului; în același timp, comandanții Gărzii Naționale le-au dat ofițerilor lor ultimele instrucțiuni, inclusiv o reamintire a prevederilor Legii armelor de foc (Legea nr. 8290 din 24 februarie 1998 privind utilizarea armelor de foc) și ale Legii Gărzii Naționale (Legea nr. 8869 din 22 mai 2003 privind Garda Națională). Ulterior, ofițerii Gărzii Naționale și-au ocupat pozițiile în jurul biroului Prim-ministrului. Reprezentanți ai numeroaselor instituții media au fost, de asemenea, poziționați în diferite părți ale biroului Prim-ministrului. În jurul orei 14:00, protestatarii au ajuns la biroul Prim-ministrului, în fața intrării principale, unde existau două cordoane de poliție. În jurul orei 14:30, unii dintre protestatari au început să arunce cu obiecte dure asupra primului cordon de polițiști, iar situația a escaladat. Al doilea cordon de ofițeri (care era compus din forțe speciale de poliție) a folosit gaze lacrimogene. Drept urmare, protestatarii s-au dispersat temporar, iar ofițerii de poliție din primul cordon, care nu erau echipați cu măști de gaze lacrimogene, și-au părăsit și ei pozițiile. Protestatarii au continuat să arunce cu pietre și diverse obiecte dure din lateralele clădirii. De asemenea, s-au regrupat în fața acesteia. Autoritățile au folosit tunuri cu apă pentru a-i dispersa. Mai mulți copaci și mașini au fost incendiate de protestatari, care au aruncat cocktailuri Molotov asupra clădirii Prim-ministrului. Mai mulți ofițeri de poliție și ai Gărzii Naționale au fost răniți[44].

La o oră nespecificată (în jurul orei 16:00), un număr relativ mic de protestatari au luat cu asalt poarta din fontă pentru mașini din partea de nord a clădirii și au intrat 20 sau 30 de metri în curtea de dincolo (adică în zona dintre balustradele de protecție și clădirea în sine). O mașină condusă de un protestatar a încercat să forțeze trecerea prin poarta pentru mașini, dar s-a izbit de o barieră ridicată pentru a preveni astfel de intruziuni. Un ofițer al Gărzii Naționale a folosit un megafon pentru a-i avertiza pe protestatari în următorii termeni: „Cetățeni, încălcați regulile, încălcați legea, ați intrat în zonele de siguranță; se vor lua măsuri împotriva dumneavoastră în conformitate cu legea". Ulterior, un grup de ofițeri ai Gărzii Naționale echipați cu scuturi și bastoane a intervenit și i-a împins pe protestatari afară din curte[45].

La o oră nespecificată, mai mulți ofițeri ai Gărzii Naționale au început să folosească armele de foc, trăgând cu gloanțe oarbe, dar și cu gloanțe reale, se presupune că pentru a-i descuraja pe protestatari să continue atacurile asupra clădirii. În jurul orei 16:10, în urma împușcăturilor, trei protestatari au murit pe loc. AN, care în acel moment se afla aproape de trotuarul vizavi de biroul Prim-ministrului și nu era implicat în acte violente, a fost lovit în cap de un glonț. În mod similar, celelalte trei victime se aflau în curtea biroului Prim-ministrului și niciuna dintre ele nu se angaja în acte violente. Aproximativ

[42] *Ibidem*, § 8-9.
[43] *Ibidem*, § 10.
[44] *Ibidem*, § 11-12.
[45] *Ibidem*, § 13-14.

patruzeci și cinci de cetățeni, optzeci și unu de ofițeri ai Gărzii Naționale și douăzeci și șapte de polițiști au fost răniți în urma confruntărilor[46].

După încetarea violențelor, doi medici de la Spitalul de Traumatologie din Tirana – răspunzând la întrebările presei – au declarat că aproximativ treizeci de persoane au solicitat îngrijiri medicale la spital. Aceștia au afirmat că trei protestatari au murit din cauza rănilor care par să fi fost cauzate de arme ușoare trase de la mică distanță[47].

Într-o conferință de presă, la câteva ore după protest, SB, pe atunci prim-ministrul, a declarat că rapoartele preliminare privind incidentul indicau faptul că victimele fuseseră împușcate de la mică distanță cu arme de un tip diferit de cele folosite de poliție și Garda Națională. De asemenea, el i-a invitat pe procurori să investigheze incidentul[48].

Spre sfârșitul serii aceleiași zile, un canal de știri de televiziune a difuzat o înregistrare video care prezenta, se pare, momentul în care unul dintre protestatari (altul decât AN) a fost ucis. În videoclip se vedea victima, înainte de a fi împușcată, stând pe bulevard, la câțiva metri de poarta pentru mașini, la nord de biroul prim-ministrului, și privind cum un alt protestatar, aflat în curte, arunca un obiect spre clădire. Dintr-o dată, victima a căzut la pământ, iar alți protestatari s-au apropiat și apoi l-au dus. De asemenea, în videoclip se părea să se vadă un ofițer al Gărzii Naționale trăgând cu arma de la o fereastră a demisolului clădirii.

În ceea ce-l privește pe AN, acesta a primit îngrijiri medicale inițiale la Spitalul de Traumatologie din Tirana și a fost ulterior transferat pentru îngrijiri specializate în Istanbul, unde a decedat la 4 februarie 2011[49].

A fost inițiată o anchetă penală, care era pendinte de doisprezece ani, însă care nu a condus la identificarea persoanei vinovate de împușcarea lui AN[50].

Între timp, mai mulți membri ai familiei lui AN, inclusiv reclamanții, au depus o acțiune civilă pentru despăgubiri împotriva Gărzii Naționale și a Ministerului de Interne la Tribunalul administrativ din Tirana. Tribunalul în discuție a admis cererea și a acordat fiecărui reclamant 12.834.097 de lek-uri (aproximativ 103.524 de euro). Instanța a considerat că autoritățile au acceptat că moartea protestatarilor din 21 ianuarie 2011 a survenit ca urmare a unor acțiuni sau omisiuni ilegale din partea agenților statului. Instanța a constatat în continuare că, la 21 ianuarie 2011, ofițerii Gărzii Naționale și-au folosit armele cu încălcarea Legii privind armele de foc. Hotărârea respectivă nu a fost contestată, iar daunele au fost plătite[51].

În fața Curții Europene a Drepturilor Omului, reclamanții s-au plâns de faptul că utilizarea forței de către autorități împotriva lui AN în timpul protestului din 21 ianuarie 2011 a constituit o încălcare a aspectului material al articolului 2 din Convenție (care garantează dreptul la viață). De asemenea, aceștia s-au plâns de ineficacitatea anchetei privind decesul membrului familiei lor[52].

Curtea Europeană a examinat, mai întâi, dacă a fost respectat art. 2 din Convenție, sub aspect procedural, i.e., dacă a fost efectuată o anchetă efectivă. În acest sens, Curtea a reamintit că interdicție legală generală a uciderii arbitrare de către agenții statului ar fi ineficientă, în practică, dacă nu ar exista o procedură de control a legalității utilizării forței letale de către autoritățile statului. Obligația de a proteja dreptul la viață în baza art. 2 din Convenție, coroborată cu datoria generală a statului în baza art. 1 din Convenție de a „garanta tuturor persoanelor aflate sub jurisdicția sa drepturile și libertățile definite în Convenție”, impune implicit existența unei forme de anchetă oficială eficientă atunci când persoane au fost ucise ca urmare a utilizării forței de către, printre alții, agenți ai statului. Prin urmare,

[46] *Ibidem*, § 15-16.
[47] *Ibidem*, § 17.
[48] *Ibidem*, § 18.
[49] *Ibidem*, § 19-20.
[50] *Ibidem*, § 66-82.
[51] *Ibidem*, § 88.
[52] *Ibidem*, § 97.

statul trebuie să asigure, prin toate mijloacele de care dispune, un răspuns adecvat – judiciar sau de altă natură – astfel încât cadrul legislativ și administrativ instituit pentru protejarea dreptului la viață să fie pus în aplicare în mod corespunzător, iar orice încălcare a acestui drept să fie reprimată și pedepsită. Pentru a fi „eficientă", așa cum trebuie înțeleasă această expresie în contextul articolului 2 din Convenție, o anchetă trebuie, în primul rând, să fie adecvată. Aceasta înseamnă că trebuie să poată conduce la stabilirea faptelor, la stabilirea dacă forța utilizată a fost sau nu justificată în circumstanțele date și la identificarea și – dacă este cazul – pedepsirea celor responsabili. Aceasta nu este o obligație de rezultat, ci de mijloace. Mai mult, în cazul în care a existat o utilizare a forței de către agenți ai statului, ancheta trebuie să fie eficientă, în sensul că poate duce la stabilirea faptului dacă forța utilizată a fost sau nu justificată în circumstanțele cazului. Pot exista obstacole sau dificultăți care împiedică progresul unei anchete într-o anumită situație. Cu toate acestea, un răspuns prompt din partea autorităților în investigarea utilizării forței letale poate fi, în general, considerat esențial pentru menținerea încrederii publicului în respectarea statului de drept și pentru prevenirea oricărei aparențe de complicitate sau de toleranță la acte ilegale[53].

La caz, Curtea a identificat deficiențe generale în primele etape ale anchetei penale (e.g., ștergerea unor înregistrări video), punând la îndoială angajamentul autorităților statului față de o anchetă amănunțită. Au fost observate eșecuri în investigarea responsabilității comandanților, posibilitatea ca manifestanții să fie vizați și absența unei anchete privind deficiențele de planificare și coordonare. Deficiențe specifice în ancheta privind moartea AN, cum ar fi lipsa unei expertize medico-legale, au subminat și mai mult eficacitatea generală a anchetei. Astfel, Curtea a decis că ancheta efectuată în acest caz nu poate fi considerată una eficientă, capabilă să conducă la identificarea și pedepsirea celor responsabili de presupusele evenimente și la stabilirea adevărului. Prin urmare, Curtea a conchis că a avut loc o încălcare a art. 2 din Convenție, sub aspectul său procedural[54].

Cu privire la respectarea aspectului substanțial al art. 2 din Convenție, Guvernul a susținut că reclamanții și-au pierdut calitatea de victimă, deoarece Tribunalul administrativ a recunoscut că autoritățile statului au fost responsabile pentru decesul rudei lor apropiate, AN (că forța utilizată de agenții statului la 21 ianuarie 2011 a fost disproporționată), și, în acest sens, a acordat fiecărui reclamant despăgubiri (aproximativ 103.524 de euro) cu titlu de prejudiciu moral. La rândul său, Curtea Europeană a notat că în domeniul utilizării ilegale a forței de către agenți ai statului – și nu al simplei culpe, omisiuni sau neglijențe – procedurile civile sau administrative care vizează exclusiv acordarea de daune (mai degrabă decât asigurarea identificării și pedepsirii celor responsabili) nu constituie căi de atac adecvate și eficiente, capabile să ofere repararea plângerilor bazate pe aspectul material al articolelor 2 și 3 din Convenție. Acest lucru se datorează faptului că, dacă autoritățile ar putea să își limiteze reacția la incidentele de utilizare ilegală a forței de către agenții statului la simpla plată de despăgubiri (fără a face suficient în ceea ce privește urmărirea penală și pedepsirea celor responsabili), ar fi posibil, în unele cazuri, ca agenții statului să abuzeze de drepturile celor aflați sub controlul lor cu o impunitate practică, iar interdicțiile legale generale privind uciderea, tortura și tratamentele inumane și degradante, în ciuda importanței lor fundamentale, ar fi ineficiente în practică. Posibilitatea de a solicita și de a primi despăgubiri constituie doar una dintre măsurile necesare pentru a repara prejudiciul pentru decesul rezultat în urma utilizării ilegale a forței de către agenții statului. Cealaltă cale de atac necesară este constituită de obligația statului de a efectua o anchetă eficientă, capabilă să conducă la identificarea și pedepsirea celor responsabili[55].

Curtea Europeană a Drepturilor Omului notat, de asemenea, că, deși Guvernul a recunoscut că „violența disproporționată a fost folosită de Garda Națională", acesta nu a acceptat că moartea lui AN a fost rezultatul unui act de omor intenționat. Curtea a hotărât că, în cazul în care nu se stabilește clar de la bun început că un deces a rezultat în urma unui accident sau a unui alt act neintenționat și în cazul în

[53] *Ibidem*, § 107.
[54] *Ibidem*, § 108-129.
[55] *Ibidem*, § 133-134.

care ipoteza omorului ilegal este cel puțin argumentabilă pe baza faptelor, Convenția impune efectuarea unei anchete care să îndeplinească pragul minim de eficacitate pentru a clarifica circumstanțele decesului. Faptul că o anchetă acceptă în cele din urmă ipoteza unui accident nu are nicio relevanță asupra acestei chestiuni, deoarece obligația de a investiga are ca scop în mod specific infirmarea sau confirmarea uneia sau alteia ipoteze. În cazul de față, circumstanțele morții lui AN nu au fost stabilite de la bun început într-un mod suficient de clar. Diverse explicații erau posibile, iar niciuna dintre ele nu era în mod vădit improbabilă în etapele inițiale. Prin urmare, statul avea obligația de a efectua o anchetă completă. În acest sens, Curtea a observat, de asemenea, că, deși Tribunal administrativ a găsit autoritățile statului responsabile pentru moartea lui AN, aceasta nu a clarificat circumstanțele morții lui AN într-un mod semnificativ pentru a stabili în mod clar dacă utilizarea forței letale fusese justificată. În schimb, a concluzionat doar superficial, fără nicio evaluare a faptelor cauzei, că statul fusese responsabil pentru pierderea vieții lui AN „nu numai în temeiul dreptului albanez, ci și în temeiul Convenției Europene a Drepturilor Omului, deoarece nu luase toate măsurile necesare pentru a preveni pierderea vieții decedatului", fără a specifica care ar fi trebuit să fie aceste măsuri preventive. O astfel de abordare nu poate compensa în niciun fel lipsa unei anchete eficiente. Prin urmare, în accepția Curții Europene, plata daunelor, având în vedere circumstanțele cauzei de față, nu poate absolvi statul de obligațiile care îi revin în temeiul art. 2 din Convenție de a efectua o anchetă eficientă, capabilă să conducă la identificarea și pedepsirea celor responsabili. Curtea a considerat că aceste obligații ar deveni iluzorii dacă statutul de victimă al unui reclamant ar fi remediat doar prin acordarea de daune[56].
După aceste clarificări, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a analizat dacă statul pârât a luat măsurile legislative, administrative și de reglementare necesare pentru a reduce pe cât posibil consecințele negative ale utilizării forței. Aici Curtea a reiterat că articolul 2 § 1 din Convenția Europeană obligă statul nu numai să se abțină de la luarea intenționată și ilegală a vieții, ci și să ia măsuri adecvate pentru a proteja viața celor aflați sub jurisdicția sa. Obligația principală a statului de a garanta dreptul la viață implică, în special, instituirea unui cadru juridic și administrativ adecvat care să definească circumstanțele limitate în care reprezentanții forțelor de ordine pot utiliza forța și armele de foc, în lumina standardelor internaționale relevante. Potrivit principiului proporționalității stricte inerent art. 2 din Convenția Europeană, cadrul juridic național trebuie să condiționeze recurgerea la arme de foc de o evaluare atentă a situației. În plus, legislația națională care reglementează operațiunile de poliție trebuie să asigure un sistem de garanții adecvate și eficiente împotriva arbitrariului și abuzului de forță și chiar împotriva accidentelor evitabile[57].
În continuare, Curtea Europeană a semnalat că principiile fundamentale privind utilizarea forței și a armelor de foc de către funcționarii însărcinați cu aplicarea legii, adoptate de cel de-al VIII-lea Congres al ONU pentru prevenirea criminalității și tratamentul infractorilor (Havana, Cuba, 1990), prevăd, printre altele, că „organismele de aplicare a legii vor adopta și aplica reguli și reglementări privind utilizarea forței și a armelor de foc împotriva persoanelor de către funcționarii însărcinați cu aplicarea legii". Principiile menționate mai indică faptul că legile și prevederile care reglementează utilizarea forței ar trebui să fie suficient de detaliate și ar trebui să prevadă, printre altele, tipurile de arme și muniții permise. Așa fiind, Curtea a examinat cadrul juridic (din Albania) al utilizării forței letale, pe care reclamanții l-au considerat inadecvat[58].
La momentul evenimentelor în cauză, dispozițiile relevante privind utilizarea armelor de foc erau prevăzute în Legea armelor de foc din 1998 și în Legea Gărzii Naționale din 2003. Prima se aplica Forțelor Armate ale Republicii Albania, altor polițiști înarmați instituiți prin lege (care nu erau membri ai Forțelor Armate) și gărzilor civile înarmate; cea de-a doua se referea doar la Garda Națională. Acestea erau complementare. Curtea a notat că articolul 2 din Legea armelor de foc definea circumstanțele în care utilizarea armelor de foc era permisă și oferea garanții în acest sens – de exemplu,

[56] *Ibidem*, § 135-137.
[57] *Ibidem*, § 146.
[58] *Apud: ibidem*, § 147-148.

utilizarea armelor de foc trebuia să constituie un răspuns la un atac nedrept, real și imediat și să fie proporțională cu riscul întâmpinat. Cu toate acestea, atât Legea armelor de foc, cât și Legea Gărzii Naționale, astfel cum erau în vigoare la momentul relevant, permiteau utilizarea armelor de foc (și, prin urmare, a forței potențial letale) pentru protejarea proprietății. În acest context, Curtea a observat că Legea privind armele de foc prevedea că „daunele cauzate nu trebuie să fie mai mari decât daunele respinse". Având în vedere formularea dreptului intern cu privire la acest aspect, s-ar putea argumenta că daunele aduse proprietății în sine nu pot fi, în general, considerate „mai mari" decât riscul pentru viața unei persoane. Cu toate acestea, Curtea a considerat problematic faptul că, la momentul relevant, legea relevantă autoriza utilizarea armelor de foc pentru protejarea proprietății fără a oferi detalii suplimentare cu privire la tipul de circumstanțe excepționale în care utilizarea armelor de foc ar putea fi justificată. Cel mai relevant pentru cazul în cauză este faptul că Legea Gărzii Naționale permitea, de asemenea, utilizarea „armelor" „atunci când exista un atac împotriva clădirilor care sunt păzite"[59].
În plus, Legea privind armele de foc, chiar dacă a interzis în general utilizarea armelor de foc „în locuri publice unde există adunări de persoane și viața altora este pusă în pericol", a permis unele excepții în acest sens – în special pentru protejarea proprietății. Chiar dacă utilizarea armelor de foc pentru protejarea proprietății în locuri publice unde există adunări de persoane a fost restricționată de anumite garanții (cum ar fi stipulația că armele de foc pot fi folosite numai împotriva persoanelor care comit acte de violență vizibile ce constituie încălcări grave ale legii și numai atunci când alte măsuri restrictive nu au dat rezultatele dorite), Curtea a notat că articolul 2 din Convenție nu permite utilizarea forței letale pentru protejarea proprietății ca atare. Ca o paranteză, Curtea a observat că noul cadru juridic din Albania (amendamente din 2014, după incidentul din speță) se referă în continuare la „respingerea unui atac împotriva unui bun protejat", dar conține o condiție adițională – aceea că viața personalului însărcinat cu apărarea bunului respectiv (sau viața altor persoane) este în mod clar în pericol[60].
Având în vedere circumstanțele cauzei de față, Curtea a remarcat că protejarea proprietății – și anume, a biroului Prim-ministrului – a fost una dintre justificările invocate de autorități pentru utilizarea armelor de foc. Mai mult, Curtea a observat, de asemenea, că legile citate nu prevedeau că înainte de a se trage focuri de armă direct asupra persoanelor, ar trebui să se dea un avertisment verbal și să se tragă un foc de avertisment în aer[61].
După radiografierea dispozițiilor relevante privind utilizarea armelor de foc, Curtea Europeană a examinat dacă utilizarea forței letale a fost justificată.
În această privință, Curtea a reiterat că utilizarea forței nu trebuie să fie mai mult decât „absolut necesară" pentru atingerea unuia dintre scopurile enunțate la literele a) (pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenţei ilegale), b) (pentru a efectua o arestare legală sau a împiedica evadarea unei persoane legal deţinute) sau c) (pentru a reprima, conform legii, tulburări violente sau o insurecţie) de la art. 2 § 2 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Utilizarea termenului „absolut necesar" indică faptul că trebuie utilizat un test al necesității mai strict și mai convingător decât cel aplicabil în mod normal atunci când se stabilește dacă acțiunea statului este „necesară într-o societate democratică" în temeiul paragrafelor 2 ale articolelor 8-11 din Convenție. În special, forța utilizată trebuie să fie strict proporțională cu atingerea obiectivelor enunțate la lit. a), b) și c) ale articolului 2 § 2 din Convenția Europeană. În plus, având în vedere importanța acestei prevederi într-o societate democratică, Curtea trebuie, în efectuarea evaluării sale, să supună privarea de viață celui mai atent examen, în special în cazul în care se utilizează deliberat forța letală, luând în considerare nu numai acțiunile agenților statului care administrează efectiv forța, ci și toate circumstanțele aferente, inclusiv aspecte precum planificarea și controlul acțiunilor examinate. Utilizarea forței de către agenții statului în urmărirea unuia dintre scopurile prevăzute la paragraful 2 al art. 2 din Convenție poate fi

[59] *Ibidem*, § 150.
[60] *Ibidem*, § 151.
[61] *Ibidem*, § 152.

justificată în temeiul acestei prevederi atunci când se bazează pe o convingere sinceră care este percepută, din motive întemeiate, ca fiind validă la momentul respectiv, dar care ulterior se dovedește a fi eronată. A decide altfel ar însemna să se impună o sarcină nerealistă statului și personalului său de aplicare a legii în îndeplinirea datoriei lor, posibil în detrimentul vieții lor și a celorlalți[62].

La caz, prima întrebare care trebuie abordată este dacă utilizarea armelor de foc împotriva manifestanților din 21 ianuarie 2011 a urmărit oricare dintre cele trei obiective legitime menționate mai sus prevăzute la § 2 al art. 2 din Convenție.

Potrivit Curții Europene, este clar că motivele de la lit. b) art. 2 § 2 din Convenția Europeană nu erau aplicabile în prezenta cauză. În ceea ce privește motivele de la lit. a) și c) din art. 2 § 2 din Convenția Europeană, Curtea a observat că în jurul orei 14:30, unii dintre protestatari au început să arunce cu obiecte dure, inclusiv pietre, asupra primului cordon de ofițeri de poliție obișnuiți și că unii dintre ofițeri au suferit răni. Cu toate acestea, utilizarea armelor de foc de către Garda Națională a început la scurt timp după ora 16:00, când un grup mai mic de protestatari rămași a luat cu asalt curtea biroului Prim-ministrului. În opinia Curții, a rămas neclar la ce anume au început ofițerii să-și descarce armele de foc, deoarece protestatarii care au străpuns perimetrul de securitate fuseseră deja împinși de un grup de ofițeri echipați cu scuturi și bastoane. Având în vedere cronologia acestor evenimente și celelalte dovezi disponibile în dosarul cauzei, nu s-a stabilit că, în momentul în care s-au tras gloanțe reale, grupul relativ mic de protestatari violenți reprezenta un pericol grav și imediat pentru orice persoană – inclusiv pentru ofițerii Gărzii Naționale înșiși sau pentru orice oficiali ai statului care s-ar fi putut afla în interiorul clădirii. Într-adevăr, se pare că principalul motiv invocat în timpul procedurii naționale a fost acela că armele de foc fuseseră folosite în apărarea securității clădirii. Totuși, acest lucru în sine nu poate fi considerat, în circumstanțele date, ca reprezentând motive legitime pentru utilizarea forței letale. Mai mult, nu a existat nicio indicație că exista un risc imediat și real pentru persoanele din clădire sau pentru orice alte persoane[63].

Curtea a notat, de asemenea, că nu s-a susținut niciodată că AN ar fi reprezentat o amenințare serioasă pentru personalul Gărzii Naționale sau pentru incinta păzită. Într-adevăr, s-a stabilit că AN stătea pe trotuarul de peste bulevard (vizavi de clădirea Prim-ministrului) și nu există nicio indicație că ar fi fost implicat în vreun fel în acte de violență. Chiar dacă Curtea acceptă că ofițerii nu au făcut altceva decât să tragă focuri de avertisment în aer, nu s-a demonstrat că acest lucru a fost efectuat într-un mod conform cerințelor art. 2 din Convenția Europeană. În acest sens, Curtea Europeană a reiterat că, prin definiție, focurile de avertisment trebuie trase în aer, cu arma aproape verticală, pentru a se asigura că ținta nu este atinsă. Acest lucru era cu atât mai esențial în prezenta cauză, cu cât era vorba de o demonstrație la care au participat un număr mare de persoane, iar orice acțiune neglijentă din partea ofițerilor gărzii naționale în utilizarea armelor de foc ar fi putut avea un rezultat fatal. Prin urmare, este dificil de imaginat că tragerea în aer la un unghi prudent ar fi putut lovi victima aflată la nivelul străzii în cap, chiar și ca urmare a unui ricoșeu. Prin urmare, Curtea a considerat că, chiar presupunând că AN a fost ucis de un glonț tras în aer, tragerea respectivă a fost executată prost; nu s-a luat nicio măsură pentru a reduce la minimum pe cât posibil orice risc pentru viața martorilor non-violenți, până la punctul de a constitui neglijență gravă. Într-adevăr, în baza legislației în vigoare în Albania, tragerea în aer este interzisă ca metodă de dispersare a mulțimii[64].

În fine, cu privire la faptul – dacă organizarea și planificarea operațiunilor de poliție au fost compatibile cu obligația de a proteja viața, care decurge din articolul 2 din Convenție –, Curtea Europeană a subliniat că pentru ca responsabilitatea statului în baza Convenției să fie angajată, trebuie să se stabilească faptul că decesul a rezultat din neluarea de către autoritățile naționale a măsurilor care se puteau aștepta în mod rezonabil de la ele pentru a evita un risc real și imediat la adresa vieții de care aveau sau ar fi trebuit să aibă cunoștință. Curtea a trebuit să examineze planificarea și controlul unei

[62] *Ibidem*, § 153.
[63] *Ibidem*, § 159.
[64] *Ibidem*, § 161-163.

operațiuni de poliție care a dus la moartea uneia sau mai multor persoane pentru a evalua dacă, în circumstanțele specifice ale cauzei, autoritățile au luat măsurile adecvate pentru a se asigura că orice risc pentru viață a fost redus la minimum și nu au fost neglijente în alegerea acțiunii lor. Utilizarea forței letale de către ofițerii de poliție poate fi justificată în anumite circumstanțe. Cu toate acestea, articolul 2 din Convenția Europeană nu acordă c*arte blanche*. Acțiunile nereglementate și arbitrare ale agenților statului sunt incompatibile cu respectarea efectivă a drepturilor omului. Aceasta înseamnă că operațiunile de poliție trebuie să fie reglementate suficient de dreptul național, în cadrul unui sistem de garanții adecvate și eficiente împotriva arbitrarului și abuzului de forță. Prin urmare, Curtea trebuie să ia în considerare nu doar acțiunile agenților statului care au administrat efectiv forța, ci și toate circumstanțele aferente, inclusiv aspecte precum planificarea și controlul acțiunilor examinate. Ofițerii de poliție nu ar trebui să fie lăsați într-un vid atunci când își îndeplinesc atribuțiile: un cadru juridic și administrativ ar trebui să definească circumstanțele limitate în care reprezentanții forțelor de ordine pot utiliza forța și armele de foc, în lumina standardelor internaționale elaborate în acest sens. În special, agenții forțelor de ordine trebuie să fie instruiți să evalueze dacă există sau nu o necesitate absolută de a utiliza arme de foc, nu numai pe baza literei regulamentelor relevante, ci și ținând cont de preeminența respectului pentru viața umană ca valoare fundamentală[65].

Din această perspectivă, Curtea a observat că autoritățile, Garda Națională și poliția nu aveau de-a face cu o operațiune neplanificată și spontană. Poliția și Garda Națională au formulat planuri pentru a proteja biroului Prim-ministrului de orice posibile acte de violență în timpul protestului. Totuși, în ziua în cauză, se pare că au fost date doar instrucțiuni foarte puține în legătură cu posibilitatea utilizării forței letale - și anume, că un grup compus din șase ofițeri ar fi pregătit, gata să deschidă focul în cazul unei încălcări a cordoanelor respective formate de Unitatea a Doua și Unitatea Specială. Nu există nicio indicație că au fost furnizate instrucțiuni precise și clare cu privire la măsuri specifice de control al mulțimii sau că a existat o coordonare prealabilă adecvată în ceea ce privește acești doi factori între Garda Națională și poliție[66].

În ceea ce privește disponibilitatea măsurilor neletale de control al mulțimii care pot fi utilizate împotriva protestatarilor violenți, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a remarcat că ofițerii aveau la dispoziție doar o anumită cantitate de gaze lacrimogene și un tun cu apă. Acest lucru a fost în mod clar insuficient pentru a asigura dispersarea unei mulțimi fără a se recurge la măsuri potențial letale, deoarece mulțimea nu a fost dispersată și a continuat să organizeze un atac caracterizat de un anumit grad de violență. Utilizarea gazelor lacrimogene a paralizat aparent cordonul polițienesc obișnuit de lângă perimetrul de securitate al biroului Prim-ministrului, deoarece poliția nu a primit suficiente echipamente de protecție chimică (sub formă de măști de gaze lacrimogene), iar unii dintre ei au fost, de asemenea, răniți în timpul confruntării cu protestatarii. În consecință, unele unități de poliție s-au retras în spatele clădirii și nu s-au întors la pozițiile lor principale de control al mulțimii. Acest lucru a lăsat unitățile armate ale Gărzii Naționale să se ocupe singure de toate măsurile de control al mulțimii – în imediata apropiere a unui grup violent[67].

De asemenea, se pare că nu au fost furnizate instrucțiuni clare și precise cu privire la cine ar fi dat ordinul de utilizare a forței letale (adică gloanțe adevărate) și cine ar fi evaluat dacă utilizarea armelor de foc era absolut necesară. În acest sens, Curtea Europeană a remarcat că ofițerii au susținut că au acționat din proprie inițiativă, fără a primi niciun ordin de a trage; dacă este adevărat, acest lucru indică în sine modul haotic în care armele de foc au fost utilizate efectiv de ofițerii Gărzii Naționale. Absența unui lanț de comandă clar ar fi fost un factor care, prin însăși natura sa, ar fi crescut riscul ca unii ofițeri de poliție să tragă în mod eratic. Posibilitatea ca, într-o situație atât de volatilă, comandanții de pe teren să nu fi dat ordine adecvate, așa cum au afirmat ofițerii în timpul procedurii naționale, ridică, de

[65] *Ibidem*, § 164.
[66] *Ibidem*, § 165-166.
[67] *Ibidem*, § 168.

asemenea, întrebări cu privire la caracterul adecvat al planificării și al gestionării directe a operațiunilor din 21 ianuarie, inclusiv în ceea ce privește utilizarea forței potențial letale[68].
Curtea a notat, de asemenea, că avertismentul verbal dat înainte de utilizarea armelor de foc nu menționa în mod explicit că ofițerii vor trage, ci doar că se vor lua „măsuri" „în conformitate cu legea". În opinia Curții, un astfel de avertisment era vag și imprecis și nu putea fi considerat ca fiind un avertisment adecvat înainte de utilizarea armelor potențial letale[69].
Din aceste considerente, Curtea a concluzionat că utilizarea forței letale de către ofițerii Gărzii Naționale, care a dus la moartea rudei apropiate a reclamanților, AN, nu a fost în conformitate cu cerințele stricte ale articolului 2 din Convenție. Curtea a constatat deficiențe în cadrul juridic care reglementează utilizarea armelor potențial letale în legătură cu operațiunile de control al mulțimii în general, deficiențe grave în planificarea și controlul evenimentului examinat și neîndeplinirea obligației de a demonstra că utilizarea forței letale de către ofițerii Gărzii Naționale, care a dus la moartea membrului familiei reclamantului, a fost absolut necesară, date fiind circumstanțele. Într-adevăr, Guvernul pârât a acceptat că o astfel de utilizare a forței a fost disproporționată. Prin urmare, a existat o încălcare a aspectului substanțial al articolului 2 din Convenție[70]. Mai mult, Curtea a considerat că autoritățile ar trebui să continue (în măsura în care acest lucru se dovedește fezabil) eforturile de elucidare a circumstanțelor morții lui AN și de identificare și pedepsire a celor responsabili, acolo unde este cazul[71].
Așadar, mesajul Curții Europene este următorul: folosirea forței letale pentru protecția proprietății încalcă dreptul la viață.

CONCLUZII

Aplicarea forței letale pentru protecția proprietății generează un conflict între dreptul la viață și, respectiv, dreptul de proprietate. Acest conflict trebuie soluționat în favoarea dreptului la viață, pentru că are o pondere mai mare. Cu alte cuvinte, balanța trebuie să încline spre dreptul la viață. Prin urmare, este interzisă folosirea forței letale pentru protecția proprietății. În caz contrar, se va încălca dreptul la viață. Cazul *Nika v. Albania* reprezintă o dovadă în acest sens.

REFERINȚE

1. Case of *Nika v. Albania*, Application no. 1049/17, Judgment of 14 November 2023. Available online: https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-228850 (accessed on 27 November 2025).
2. Casey-Maslen, S., and Connolly, S. (2017), *Police Use of Force under International Law*, Cambridge: Cambridge University Press. 423 p., ISBN: 9781108186575.
3. Skinner, S. (2019), *Lethal Force, the Right to Life and the ECHR: Narratives of Death and Democracy*, Oxford: Hart Publishing. 224 p., ISBN: 9781849464062.

[68] *Ibidem*, § 169.
[69] *Ibidem*, § 170.
[70] *Ibidem*, § 171.
[71] *Ibidem*, § 178.